

ŚWIATOWA DEKLARACJA NA TEMAT SPÓŁDZIELCZOŚCI PRACY

Przyjęta przez Walne Zgromadzenie MZS w Kartagenie, Kolumbia, 23 wrzesień 2005 r.

Poniższa deklaracja powinna być przetłumaczona na wszystkie języki świata, uwzględniając różnice kulturowe, tradycje językowe oraz wykorzystywaną terminologię spółdzielczą, przy czym angielska i hiszpańska wersja językowa dokumentu powinna być traktowana jako podstawowa.

OGÓLNE ROZWAŻANIA:

1. Człowiek stale poszukuje jakościowego ulepszenia form organizowania pracy i dąży do coraz lepszego, bardziej sprawiedliwego oraz godnego stosunku pracy.
2. W chwili obecnej ludzie realizują się zawodowo w trojaki sposób: a) niezależnie, na zasadzie samozatrudnienia, przez co działają zgodnie z własnymi możliwościami i regulacjami; b) jako pracownicy etatowi, będąc pod stałym nadzorem pracodawcy, który dostarcza rekompensatę za świadczoną pracę, której z kolei wysokość wynika wyłącznie z indywidualnych bądź kolektywnych ustaleń; c) w ramach trzeciej formy zwanej współwłasnością pracowniczą, w ramach której świadczenie pracy oraz zarządzanie realizowane są łącznie, bez konieczności radzenia sobie z ograniczeniami wynikającymi z pracy indywidualnej ani też wynikających wyłącznie z regulacji nakładanych na pracownika etatowego.
3. W ramach różnych modeli współwłasności pracowniczej te, które zorganizowane są w formie spółdzielni pracy osiągnęły w chwili obecnej najwyższy poziom rozwoju i znaczenia w świecie oraz opierają się na uniwersalnych wartościach i zasadach spółdzielczych jak również metodach działania zdefiniowanych w Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości (Manchester, 1995), przyjętej przez Międzynarodowy Związek Spółdzielczy (MZS) i przywołanej w Rekomendacji MOP nr 193 na temat Promocji Spółdzielczości.
4. Spółdzielnie pracy deklarują działanie zgodnie z zasadami zawartymi we wspomnianej Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości.¹ Co więcej, stało się konieczne zdefiniowanie na poziomie światowym kilku podstawowych cech charakterystycznych oraz wewnętrznych zasad działania, które są specyficzne dla tej formy spółdzielczości, która ma pewne szczególne cele, różniące ją od innych kategorii spółdzielczych. Definicja taka wzmocni spójność oraz tożsamość spółdzielczej własności pracowniczej, stymulując jej rozwój, oraz dostarczając na poziomie światowym uznania dla spełniania przez nią funkcji społecznych i ekonomicznych poprzez tworzenie stabilnych miejsc pracy, chroniąc przed nadużyciami i wykorzystywaniem.
5. Światowa deklaracja potrzebna jest również w celu koncentracji na znaczeniu spółdzielczej własności pracowniczej, promocji spółdzielni pracy, ich powiązań ze spółdzielniami innych kategorii, sektorem państwowym, organizacjami międzynarodowymi, środowiskiem przedsiębiorstw i związków zawodowych. Jest to

---

¹ Spółdzielnia jest „autonomicznym zrzeszeniem osób, które zjednoczyły się dobrowolnie w celu zaspokojenia swoich wspólnych aspiracji i potrzeb ekonomicznych, społecznych i kulturalnych poprzez współposiadane i demokratycznie zarządzane przedsiębiorstwo” (Rek. MOP 193, art. 2). Zasady spółdzielcze to: „otwarte i dobrowolne członkostwo, demokratyczna kontrola członkowska, ekonomiczne uczestnictwo członków, autonomia i niezależność, edukacja, szkolenie i informacja oraz troska o lokalną społeczność” (Rek. MOP 193, art. 3 (b)). Wartości spółdzielcze to: „samopomoc, współodpowiedzialność, demokracja, równość, sprawiedliwość i solidarność jak również wartości etyczne uczciwości, otwartości, odpowiedzialności społecznej i troski o innych” (Rek. MOP 193, art. 3 (a)).

konieczne, aby zagwarantować rozwój oraz promocję spółdzielni pracy, jak również pełne uznanie ich roli jako podmiotów w rozwiązywaniu problemów bezrobocia i wykluczenia społecznego oraz jako rzecznika jednej z najbardziej rozwiniętych, sprawiedliwych i godnych form stosunku pracy, generowania i dystrybucji dobrobytu oraz procesów demokratyzacji własności jak również samej gospodarki.

6. Pomimo, iż CICOPA zrzesza również spółdzielnie rzemieślników oraz inne formy spółdzielcze oparte na koncepcji pracy i produkcji, niniejsza deklaracja dotyczy w szczególności spółdzielni pracy. Nie ogranicza to jednak, tam gdzie jest to możliwe, zastosowania jej do spółdzielni użytkowników, które również oddają członkostwo i własność członkom, aby ich interesy mogły być reprezentowane adekwatnie, jak również do wszystkich innych form zarządzania, które w sposób szczególny doceniają pracę, m.in. stowarzyszenia pracownicze (SAL – sociedades anónimas laborales), które wprowadzają wartości spółdzielcze w stosunku do swoich pracowników, bardziej ogólnie wszystkie te przedsiębiorstwa mające charakter wspólnotowy, które wdrażają specyficzne formy relacji pracowniczych dla swoich członków poza świadczeniem im usług społecznych.

Na podstawie powyższych rozważań, CICOPA jednogłośnie zatwierdza niniejszą Światową Deklarację nt. Spółdzielczości Pracy

I. PODSTAWOWE CECHY SZCZEGÓLNE:

Na podstawie definicji, wartości i zasad zagwarantowanych w Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości (Manchester, 1995) i włączonych do Rekomendacji MOP nr 193/2002 na temat Promocji Spółdzielczości, spółdzielnie pracy charakteryzują się następującymi cechami szczególnymi:

1. Ich podstawowym celem jest tworzenie i utrzymanie stabilnych miejsc pracy oraz generowanie dobrobytu, w celu podniesienia poziomu życia członków – pracowników, nadawanie godności ludzkiej pracy, umożliwienie demokratycznego zarządzania przez pracowników jak również promowanie wspólnoty i rozwoju lokalnego.
2. Otwarte i dobrowolne członkostwo, które prowadzi do zaangażowania poprzez pracę oraz generowania zasobów ekonomicznych, jest uwarunkowane istnieniem miejsc pracy.
3. Ogólna zasada mówi, iż praca powinna być świadczona przez członków spółdzielni. Konsekwencją tej zasady jest fakt, iż zdecydowana większość pracowników spółdzielni jest jednocześnie jej członkami i odwrotnie.
4. Powiązanie pomiędzy członkiem – pracownikiem a jego spółdzielnią znacząco różni się od relacji pracowników etatowych w stosunku do przedsiębiorstw oraz relacji osoby samozatrudniającej się w stosunku do przedsiębiorstwa.
5. Wewnętrzne zasady są jasno zdefiniowane poprzez przyjęcie uzgodnionych i zaakceptowanych przez członków – pracowników regulaminy.
6. Powinny one być autonomiczne i niezależne w stosunku do państwa i „osób trzecich”, zarówno w zakresie stosunku pracy jak i w zarządzaniu oraz w wykorzystywaniu i zarządzaniu środkami produkcji.

II. WEWNĘTRZNE ZASADY FUNKCJONOWANIA

W swoich działaniach, spółdzielnie pracy powinny brać pod uwagę następujące reguły. Powinny one:

1. Równomiernie rekompensować wkład pracy ich członków, biorąc pod uwagę funkcję, odpowiedzialność, kompleksowość zadań i specyfikę wynikającą ze stanowiska pracy, produktywność, ale również ekonomiczne możliwości przedsiębiorstwa, próbując jednocześnie zmniejszać różnicę pomiędzy najwyższymi a najniższymi płacami.
2. Dążyć do wzrostu kapitału przedsiębiorstwa, co za tym idzie do wzrostu rezerw niepodzielnych oraz funduszy.
3. Tworzyć miejsca pracy wyposażone w ułatwienia techniczne i fizyczne, co pozwala na osiąganie odpowiedniego funkcjonowania oraz tworzy dobry klimat do działania.
4. Chronić członków – pracowników odpowiednimi systemami opieki socjalnej, bezpieczeństwa socjalnego i opieki zdrowotnej, oraz przestrzegać standardów masowej ochrony w zakresie macierzyństwa, opieki nad dziećmi oraz pracy nieletnich.
5. Praktykować demokrację w organach decyzyjnych organizacji jak również na wszystkich szczeblach procesu podejmowania decyzji.
6. Zapewniać permanentną edukację i szkolenie członkom w zwiększaniu ich możliwości oraz dostarczać informacje poprzednim członkom, w celu zagwarantowania profesjonalnej wiedzy oraz rozwoju modelu spółdzielni pracy, oraz aby stymulować innowacje i dobre rządzenie.
7. Przyczyniać się do ulepszenia warunków życia młodych rodzin oraz stabilnego rozwoju wspólnoty.
8. Zwalczać instrumenty nakierowane na uelastycznianie i podnoszenie niebezpieczeństwa warunków pracy pracowników etatowych, oraz zwalczać tendencje działania jak konwencjonalne pośrednictwo pracy.

III. RELACJE WEWNĄTRZ RUCHU SPÓŁDZIELCZEGO

Jest to mocne zaproszenie dla całego ruchu spółdzielczego:

1. Aby uczynić promocję modelu spółdzielni pracy jednym z głównych priorytetów w ramach światowego ruchu spółdzielczego oraz aktywnie się przyczyniać do tworzenia nowych przedsiębiorstw w tej formie.
2. Aby ustanowić strategiczne porozumienia, które wzmocniłyby rozwój spółdzielni pracy i umożliwiły zrealizowanie ich gospodarczych projektów, włączając w to dostęp do odpowiednich źródeł finansowania oraz promocję korzystania z usług, które świadczą oraz kupowania produktów, które produkują.
3. Aby ustanowić mechanizm tworzenia kapitału w spółdzielniach pracy, zawierający wkład do kapitału ryzyka w innych typach spółdzielni, poprzez rekompensatę ekonomiczną pokrywającą koszty możliwości i odpowiedni udział w procesie zarządzania, bez narażania ich autonomii i niezależności.
4. Aby promować organizacje reprezentujące sektor spółdzielni pracy na szczeblu lokalnym, krajowym, regionalnym i międzynarodowym, oraz współpracę pomiędzy nimi, oraz aby wzmocnić tworzenie jednostek II stopnia, grup przedsiębiorstw, konsorcjów oraz porozumień społeczno – gospodarczych pomiędzy spółdzielniami, w celu dostarczania pożytecznych usług gospodarczych, wzmocnienia ruchu spółdzielczego oraz dążyć do modelu społeczeństwa charakteryzującego się włączeniem społecznym i solidarnością.²

---

² „Powinno się zachęcać do stworzenia specjalnych środków umożliwiającym spółdzielniom, jako przedsiębiorstwom i organizacjom inspirowanym przez solidarność, aby spełniały potrzeby członków jak i

5. Aby promować inicjatywy, które zapewniają, iż państwo w różnych dziedzinach, tworzy i ulepsza instrumenty rozwoju tego typu spółdzielni, włączając w to tworzenie odpowiednich rozwiązań prawnych. To oczywiście wymaga dalszego adresowania petycji do parlamentów, aby umożliwić tworzenie takiego prawodawstwa.
6. Aby promować na tyle, na ile jest to możliwe, nabywania członkostwa przez pracowników w spółdzielni, którzy jeszcze tego nie dokonali.

IV. POWIĄZANIA Z PAŃSTWEM ORAZ REGIONALNYMI I MIĘDZYRZĄDOWYMI INSTYTUCJAMI

1. Rządy powinny sobie uświadomić znaczenie promocji i rozwoju spółdzielni pracy, jako bardzo skutecznych podmiotów tworzących miejsca pracy oraz włączających na rynek pracy grupy społeczne bezrobotnych. Z tego powodu, rządy nie powinny dyskryminować spółdzielni pracy i powinny włączyć promocję i rozwój tej formy przedsiębiorczości w swoje polityki i programy w celu rozwiązania głównych problemów, jakim świat stawia czoła, będących konsekwencją globalizacji, takich jak bezrobocie i nierówności społeczne.
2. Aby uczynić ze spółdzielczej własności pracowniczej prawdziwą opcję, państwo powinno stworzyć krajowe i regionalne schematy regulacyjne, które uznawałyby specyfikę prawną tego typu spółdzielni, pozwalając im na generowanie dóbr i usług w optymalnych warunkach, oraz na rozwijanie ich przedsiębiorczej kreatywności i potencjału w wypełnianiu potrzeb członków – pracowników, ale i całej społeczności.
3. W szczególności państwo powinno:
  - Uznać w krajowym prawodawstwie, iż spółdzielcza własność pracownicza, cechuje się specyficznymi relacjami przemysłowymi i pracy, które zasadniczo różnią ją od pracy etatowej lub samozatrudnienia, i przyjąć, iż spółdzielnie pracy wymagają odpowiednich norm i regulacji.
  - Zapewnić stosowanie przepisów prawa pracy w stosunku do pracowników, niebędących członkami spółdzielni, z którymi nawiązywany jest tradycyjny stosunek pracy.
  - Zastosować do spółdzielni pracy koncepcję MOP przyzwoitej pracy oraz jasne, precyzyjne i spójne regulacje dotyczące ochrony w zakresie opieki zdrowotnej, emerytalnej, zasiłków dla bezrobotnych, bezpieczeństwa i higieny w pracy, biorąc pod uwagę ich specyficzny stosunek pracy.
  - Zdefiniować specyficzne zapisy prawne regulujące zasady podatkowe oraz organizację zarządzania w spółdzielniach pracy, które umożliwią promowanie i rozwój tego typu przedsiębiorstw.

W celu zapewnienia odpowiedniego traktowania ze strony państwa spółdzielnie powinny być rejestrowane i poddawane kontroli.

4. Rządy powinny zapewnić spółdzielniom dostęp do odpowiednich instrumentów finansowych na projekty gospodarcze podejmowane przez spółdzielnie pracy poprzez tworzenie odpowiednich funduszy publicznych, funduszy poręczeniowych lub umów

na dostęp do źródeł finansowych oraz promowania porozumień gospodarczych w ramach ruchu spółdzielczego.

5. Państwo oraz regionalne i międzyrządowe organizacje powinny promować projekty oparte na wymianie przykładów najlepszych praktyk i informacji oraz rozwój struktur wsparcia przedsiębiorczości oraz wsparcia instytucjonalnego dla spółdzielni pracy, w ramach współpracy międzynarodowej i regionalnej, na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy, stabilnych inicjatyw w zakresie przedsiębiorczości, równości płci, oraz walki przeciwko biedzie i marginalizacji.
6. Spółdzielcza własność pracownicza powinna być promowana jako opcja i model przedsiębiorczości zarówno w procesach zachodzących w sektorze przedsiębiorstw, takich jak zmiany, restrukturyzacja, prywatyzacja, tworzenie nowych podmiotów, przekształcanie się przedsiębiorstw w kryzysie, przejmowanie majątku bez spadkobierców, jak również w koncesjonowaniu usług publicznych oraz w zamówieniach publicznych, w których państwo powinno zdefiniować odpowiednie klauzule, które stymulowałyby rozwój lokalny poprzez spółdzielnie pracy.
7. W kontekście powiązań z państwem, istotne jest podkreślenie wytycznych zawartych w Rekomendacji MOP 193 dotyczących potrzeby dążenia w kierunku konsolidacji wyróżniającego się obszaru gospodarki, na który składają się spółdzielnie.³ Jest to obszar, w którym zysk nie jest najważniejszą motywacją i który charakteryzuje się solidarnością, uczestnictwem i demokracją gospodarczą.

V. POWIĄZANIA Z ORGANIZACJAMI PRACODAWCÓW

Organizacje pracodawców mogą promować rozwój spółdzielczej własności pracowniczej jako formy przedsiębiorczości, której podstawowym celem jest tworzenie stabilnych miejsc pracy z przedsiębiorczą wartością dodaną oraz jako odpowiednia strategia wyjścia dla przedsiębiorstw wychodzących z kryzysu lub będących w procesie likwidacji, przy uszanowaniu ich autonomii, pozwalając na ich swobodny rozwój gospodarczy oraz nie wykorzystując tego modelu do naruszania praw pracowniczych.

VI. POWIĄZANIA Z ORGANIZACJAMI PRACOWNIKÓW

Ruch spółdzielczy powinien utrzymywać stały dialog ze związkami zawodowymi, jako reprezentantami pracowników, w celu upewnienia się, iż rozumieją oni naturę i istotę spółdzielczej własności pracowniczej⁴ jako wyróżniającego się modelu relacji pracowniczych i własności, przewyżczający typowe konflikty pracy etatowej, oraz, że wspierać będą tą formę w uznaniu dla jej znaczenia i tego, co oferuje społeczeństwu.

---

³ „Zrównoważone społeczeństwo wymaga istnienia silnych sektorów publicznego i prywatnego, jak również silnego sektora spółdzielczego, sektora wzajemnościowego, społecznego i pozarządowego. (Rek. MOP 193, art.6). Powinny zostać przyjęte środki w celu promocji spółdzielni we wszystkich krajach, niezależnie od poziomu ich rozwoju, w celu pomocy im oraz członkom, aby (...) ustanowić i rozwijać dynamiczny i rozwijający się sektor gospodarki, do którego zaliczają się spółdzielnie, które odpowiadają na potrzeby społeczne i ekonomiczne społeczeństwa” (Rek. MOP 193, art. 4.).

⁴ W tym zakresie Rekomendacja MOP 193/2002 stwierdza, iż „Organizacje pracownicze powinny być zachęcane do (...) promowania wykorzystywania praw wynikających z bycia członkiem – pracownikiem spółdzielni” (art. 16 g).

Niniejsza deklaracja jest zgodna z Rekomendacją MOP 193 przyjętą przez rządy, organizacje pracodawców i pracowników na całym świecie⁵. Dlatego też mamy nadzieję, iż będzie ona traktowana bardzo poważnie, w celu wykorzystania jej do zwalczania najbardziej poważnych problemów świata w postaci np. bezrobocia, które dotyczą ludzkość oraz promowania praw człowieka i pokoju na świecie.

---

⁵ Rekomendacja stwierdza, iż „Promocja spółdzielni (...) powinna być rozważana jako jeden z filarów krajowego i międzynarodowego rozwoju ekonomiczno – społecznego” (art. 7 (1)).